

NOVE ZAHTEVE ORGANIZIRANIH RUD. DELAVCEV

Pogodba za premoganje na antracitem polju poteče 31. avgusta.

ZAHTEVALI BODO ZA DESET Odstotkov Poviška.

Seranton, Pa. — Rudarji na polju antracitem premoga so naznanili, da se bodo pogajali s podjetniki dne 9. julija v Atlantic Cityju. Ko jim poteče pogodba 31. avgusta, so sklenili, da bodo tudi zastavljali, ako bi se podjetja ne podala zahtevam 158,000 organiziranih rudarjev.

Nove zahteve organiziranih rudarjev na polju trdega premoga so v glavnem, da morajo kompanije v bodoče plačevati po deset procentov višjo lestvico za nakladače, za one, ki imajo dnevno delo, pa po en dolar več na dan. Njih zahteva je "popolno priznanje unije" ali "check off system". To so pogoji, katere je sprejel mesni odbor za vse tri distrikte trdega premoga.

Podjetniki so takoj nato odgovorili, da so pogoji nesprejemljivi. Če se ne bodo podali v pogajanja v Atlantic Cityju ali da se ne bodo podali na zahteve rudarjev, tedaj čisto mogoče pride do spora — stavke.

Rudar na polju trdega premoga je že dobil nekako tradicijo, da drugače sploh ne mara delati kakor na podlagi pogodbe. To je bržkone mislil tudi stari distriktni predsednik Andrew Matthey, ki je na shodu dva dni pred praznikom namignil na odru, da bo prišlo do stavke. Pristavil je, da bi prenehanje dela povzročili operatorji sami z namenom, da napravijo boljši trg za trdi premog, katerega že imajo dalj v zalogi.

"Javnost pa bo dolžna rudarje," je rekel Matthey, "in podjetniki bodo iz tega vlekli denar." Operatorji pa so se posmejevali na tako govorjenje. Kakor vse izgleda, bodo rudarji na polju trdega premoga odločno ostali pri zahtevah, čeprav je glavni voditelj rudarake unije že pokazal, da se ustavlja takim zahtevam. Pozval je rudarje, naj čuvajo svoj ugled pri javnosti in se naj pazijo, kaj govorijo, ko bodo prišla na vrsto pogajanja.

Med opisanimi zahtevami rudarjev so še manjše stvari, ki jih tudi hočejo doseči s pogodbo, dasi niso tako važnega pomena. Ena je, da hočejo splošno in povsod enako plačo pri enakem delu. Nakopen premog se bo moral plačevati na podlagi tehtnice, ki določa 2,240 funtov za eno tono. Rudarji zahtevajo prost zrak v rudnikih; kompanija jim mora zastoj zalagati kladi in drugo orodje, plačevati mora za pločevine, ki jih rabijo pri trdem premogu, za stebre in les. Rudarjev zahteva je, da dobijo po 20 centov za vsak palec brezuspešnega kopanja do desetih čevljev širine in minimalno plačo po 30 centov za vsako razstrelitev.

Rudarji tudi zahtevajo izboljšane razmere po stanovanjih in bolj uravnano zapiranje rudnikov v slučaju brezposelnosti.

Kje je opovana

štedljivost vlade?

Mestece, ki je stalo dva milijona, je bilo prodano privatnim interesom za \$347,595.

Portsmouth, N. H. — Mestece blizu Freeman's Pointa, katerega je zvezna vlada zgradila med vojno za delavce, ki so gradili ladje v Portsmouthu, je bilo te dni prodano privatnim interesom za \$347,595, dasi je stalo vlado dva milijona dolarjev. Mestece ima 278 hiš.

VREME.

Chicago in okolica: V torek jasno in manj vroče. Temperatura v zadnjih 24 urah: najvišja 79, najnižja 69.

Pregled dnevni dogodkov

Amerika.

Nove zahteve rudarjev v distriktih antracitem premoga.

Nočna zračna pošta je kamoflaža v prid prihajajočemu zrakoplovnemu trustu? Z druge strani znači novo dobo.

Scopes mogoče pride pred zvezno sodišče.

Zvezna vlada prodala mesto privatnim interesom z velikansko izgubo.

Cez 50 mrtvih in stotine ranjenih vjed streljanja in drugih neizgovornih praznik neodvisnosti.

Po svetu.

Napeti odnosi med Anglijo in sovjetsko Rusijo.

Francija je obvestila Ameriko, da plača dolg.

Katastrofalna povodenj na Poljskem.

Standard ojači

družbi je zadoščeno

Zvezni poslanik v Rumuniji je storil veliko dobrega zanj.

Washington, D. C. — Ameriški poslanik za Rumunijo Peter Yay se je povrnil v Washington, da se pripravi za svojo novo pozicijo kot poslanik v Argentini. Njemu se ni posrečilo uspešno kolektiranje davka, ki ga Rumunija dolguje ameriški vladi, dosegel pa je naravnost briljantne uspehe za Standard oljno družbo in za Bladwinovo lokomotivno podjetje. A. C. Bedford je za Standard oljno družbo pisal tajniku Kelloggju pismo, v katerem je pohvalil Jayja z zlatimi besedami.

Rumunija je dolžna ameriški zakladnici \$45,000,000, v čemur so zaporedni vojni in poveljni dolgoterani od njih stečena obrest. Celo serija ostrih not za poravnanje dolgov ni uspela, tudi se ni pokazalo, da bi Rumunija le malo mislila na kako plačilo. Predsednik Bratiano kakor tudi toliko oglašana rumunska kraljeva vlada, nihče ni obljubil, da bi poravnal le za nikel dolga. Velik del teh dolgov je bil napravljen po sklenjenju premirja kot pomožna posojila, ko so Rumuni stradali. Britanija, Anglija in nekatere druge evropske dežele so napravile slična posojila, in bukreška vlada se je tajno pogodila z njimi za plačevanje. Ampak ameriška pomoč, ki je bila takrat več kot potrebna kakor tudi izdatna in obsežna, pa je upoštevana tako, kakor bi je ne bilo.

Rumunija je tudi sprejela zakon za zaseženje posestev Standard oljne družbe kakor drugih tujezemskih oljnih trdkov v Rumuniji. Yay je nato pregovoril rumunskega trgovinskega ministra, naj "raztolmači" ta zakon in garantira dolgo vrsto "izjem". To se je zgodilo in prihranjenih je bilo mnogo milijonov dolarjev Standard oljni družbi, kar tako zelo ugaja Bedfordu. Na isti pregovorni način je Yay pridobil polopiški rumunski kabinet, da plača Baldwinovi trdku nekaj milijonov za lokomotive, ki so bile Rumuncem dostavljene po vojni.

Jay je eden onih živih, bogatih mladih diplomatov, opremljen s podedovanimi privilegiji, ki čisto ničesar ne ve o priprostem ljudstvu katerekoli dežele, v koji služi za državni departament. On misli, da ni prav nikake politične stranke, ki bi se zoperstavljala nazadnjaški Bratianovi vladi. Ničesar ne ve, kako je opozicija po zaporih in ustrahovanju ter kako je s svobodo govora in tiska v Rumuniji.

Davek za tujce v Franciji.

Pariz. — Francoska zbornica je sprejela zakon, na podlagi katerega bo moral vsaki tujec, ki obišče Francijo, plačati 200 francov davka. Izjemo delajo intelektualci, ki plačajo le 10 francov.

NOČNA ZRAČNA POŠTA JE KAMOFLAŽA?

Naprave bodo služile bodočemu zračnemu trustu.

Washington, (F. P.) — Vrhovni poštar New, ki je predsedoval pri formalni otvoritvi nočne zračne pošte med Chicagom in New Yorkom, se še leta ukvarja z izvajanjem Burleson Workove politike, da se uvede bolj počasni sistem dostavljanja pošte v Združenih državah. Ta načrt za ponočno zračno pošto med New Yorkom in Chicagom je kamoflaža administracije, katere namenava poštne službo postaviti nazaj na ono počasnost kakor je bila pred šestdesetimi leti, ko ni bilo na poti med prevažanjem pošte nikakega sortiranja in se vlada ni zavedala nobene dolžnosti, da kolikor mogoče hitro dostavi pošto.

Pomočnik vrhovnega poštarja Paul Henderson si na vse kriplje prizadeva, da bi potrošil kolikor mogoče veliko denarja za razsvetljenje zračne poti med New Yorkom in Chicagom. Henderson je zet Martina Maddena v Chicagu, predsednika odbora za apropriacije, kateri skrbno gleda, da se nikdar niti eni centi ne preveče ne potroši pri poštnem proračunu. Na 1. avgusta bo stopila v veljavo resignacija Hendersona. Takrat bo prevzel novo službo kot generalni vodja trgovske zračne transportne družbe, katero ravnokar organizirajo Curtis Deedsovi interesi, kar bo postalo pozneje nekaj zračni trust. Njih zrakoplovi bodo leteli iz New Yorka v Chicago in iz Chicaga v New York, pri tem pa se posluževati razsvetljave, za katero sedaj tako drago plačuje poštni department. Deficit zračne pošte za to leto bo znašal dva milijona in pol.

Predsednik Narodne železniške poštne zveze pravi, da še ni nikake potrebe za nočno zračno pošto. Pošta iz newyorškega downtowna odide v Chicago z brzovlaki ob četrtna na tretjo popoldne in v Chicagu se naslednjega jutra ob devetih in pol že razdeli. Zrakoplovi pa bodo odpeljali pošto ob osmih zvečer in naslednje jutro bo šle pošta razdeljena ob pol desetih.

Medtem ko zapravlja milijone za zračno službo, katere prevažanje komaj po dve sto funtov pošte vsako pot dnevno, department stalno utrjuje na izdatkih za spretno dostavljanje druge pošte. Lotil se je zniževanja stavila uslužbenec na poštah, dovoljuje vedno manj prostora na vlakih za prevažanje pošte in tako zastajajo paketi po poštah skladiščih.

Nazadovanje v dostavljanju pošte je pričelo takrat, ko je na vlakih pošta začela plačevati od prostora in ne več od teže za prevažanje. Leta 1915 je bilo malo manj kot 16,000 mož na poštah vlakih, ki so med potjo sortirali pošto. Leta 1924 jih je pa bilo 13,700 in vlada pa je na jela za pošto za 65,000,000 milijonov z enim vagonom. Vagonaška mlaja se pri pošti računa 60 čevljev dolg železniški voz, ki prepleje eno miljo.

Poštni distrikt Missouri — Kansas je ravnokar odločil 13 poštah klerkov na vlakih, dočim jih je v zadnjih par letih odločil vsega nad 200. Isti proces se vrši po vsej deželi. Henderson, ki odstopa iz vladne poštne službe, je še sedaj pošal po deželi inspektorje in jih inštruiral, da še bolj skušajo prihraniti za pošto, da odslužijo še več uslužbenec, predno on zapusti službo.

Organizirani poštni delavci bodo zahtevali pri zaslišanju, katero prične dne 20. julija, da se zopet uvede poštna pristojbina od teže in ne od obsežnosti ter da se poštna služba zopet postavi vsaj na tisto popolnost kot je bila leta 1915, ko se je

Francija obvestila Ameriko, da bo plačala

Francoski poslanik je informiral Mellona, da pride Caillaux v Washington v septembru.

Washington, D. C. — Emile Daeschner, francoski poslanik, je v četrtek posetil zakladniškega tajnika Mellona in po navodilu iz Pariza formalno obvestil ameriško vlado, da Francija pošlje komisijo v Washington v svrhu, da uredi plačevanje vojnih posojil. Komisija, katero bo vodil finančni minister Caillaux, pride enkrat v septembru. S tem obvestilom je Francija prvič uradno priznala svoj dolg Združenim državam. Francija dolguje Ameriki preko štiri milijarde dolarjev, brez milijonov, ki jih dolguje Morganu in drugim privatnim bankirjem.

Nočna zračna pošta znači novo dobo

Šesturna brzina je posekala nočne brzovjake. Pismo pride v eni noči iz New Yorka v Chicago in obratno in stane samo 10 centov.

Chicago. — Nočna zračna pošta med New Yorkom in Chicagom zdaj redno obratuje. Redna brzina med obema mestoma bo osem do devet ur. Rekord šest ur, ki ga je dosegla čikaška pošta prvo noč, je posekal nočne brzovjake, ki ne pridejo nič hitreje, stanejo pa veliko več.

Poštna oblasti, okorajšene vsled uspeha prvih noči, so začele delati intenzivno reklamo za nočno pošto.

"Tisoč besed za deset centov! Čez noč iz Chicaga v New York! Pismo gre na pot zvečer in pride zjutraj naslovitelju v roke. Poslužuje se nočne zračne pošte! Ne mraz, ne vročina, ne dež in ne sneg ne ovira zračne pošte."

Tako se čita reklama. Dalje naglašajo varnost zračne pošte za pošiljanje vrednostnih papirjev, draguljev itd. Roparjev še ni v zraku!

Neki čikaški bankir je drugo noč poslal za \$100,000 bondov v New York.

BREŽIČNI TELEFON NA MORJU.

Razgovor dveh potnikov na parnikoma, ki sta bila 150 milj narazen, se je obnesel.

New York. — Parnik "Columbus" severnonemškega Loida, ki je priplul v četrtek v New York, je prinesel svet o uspešni poskušnji brezžičnega telefona na morju. Potnik na "Columbusu" se je pogovarjal s potnikom na parniku Hamburg-ameriške linije, ki je bil 150 milj oddaljen. Glas je bil močan in razločen. Pogovor je stal \$2.50. Izpolnitev pomorskega brezžičnega telefona je delo Nemcev.

Delavčeva sreča in nesreča.

Speeds, Ind. — J. E. Brock, železostavbiški delavec, je imel 3. t. m. veliko srečo in veliko smolo. Med delom je padel tik njega težak železni tram; samo za las je zmanjkalo, da ga ni zadela in ubil. Ko je Brock nekaj minut pozneje "zakrenkal" svoj ford, da se odpelje domov, ga je kljuka udarila po roki in mu prebila kost v dveh mestih.

Scopesova sestra lahko dobi službo v Clevelandu.

Cleveland, O. — Tukajšnji šolski nadzornik R. G. Jones je dejal zadnje dni, da bi clevelandski šolski odbor upošteval prošnjo miss Lele Scopesove, če želi iskati službo učiteljice v tukajšnjih javnih šolah. Iela Scopes, sestra zdaj proslulega prof. Scopesa, je vprašala za službo v Paducahu, Ky., toda bila je odklonjena iz razloga, ker veruje v evolucijo človeka.

hitra dostavitev smatrala se kot pravica državljanov, ki plačajo poštne znamke.

SCOPES MORDA PRIDE PRED ZVEZNO SODIŠČE

Branitelji so se baje odločili za nove taktike; zahtevali bodo "injunction" proti daytonske-mu sodišču.

New York, N. Y. — Poročilo, da nameravajo odvetniki prof. Scopesa z zveznim "injunction" ustaviti obravnavo v Daytonu, se potrjuje. Obenem je prišla vest, da se je Dudley F. Malone spri z Darrowom in morda pusti zagovornišvo.

New York. — Zadnji petek je prišla vest, da se se odvetniki prof. Scopesa odločili za novo taktiko v alovitem antievolutijskem procesu, ki se ima otvoriti 10. julija v Daytonu, Tenn. Na tajni konferenci je bilo sključeno, da bodo Scopesovi branitelji skušali premestiti celo zadevo pred zvezno sodišče v Nashvillu, Tenn. Trik, ako se posreči, bo izvršen na ta način, da odvetniki zaprosijo zvezno sodišče za "injunction" v svrhu, da se prepreči obravnavo pred okrožnim sodiščem v Daytonu. Prehaja za "injunction" bo temeljila na razlogih, da je protievolutijski zakon neustaven in valed tega ni imela država pravice aretirati in obtožiti Scopesa. Ako zvezno sodišče ugodí prošnji, tedaj se bo vprašanje ustavnosti zakona obravnavalo v Nashvillu.

V konferenci so bili Clarence Darrow, Dudley Field Malone, dr. John R. Neal, Bainbridge Colby in Arthur Garfield Hays. Zadnji je odvetnik Unije za ameriške civilne svobodščine. Odvetniki niso te vesti potrdili niti zanikali, ko so končali posveto-vanje. Darrow se je odpeljal v Chicagu.

Namen novega koraka menda je, ker postaja reklama za prihajajoč proces v Daytonu naravnost notorična, kakor da gre za kak cirkus. Iz tega vzroka bi zagovornišvo najrajši videlo, da se pusti Dayton na cedilu in obravnava gre na višjo instanco v drugem mestu.

Velika poplavalna katastrofa na Poljskem

Visla se je razlila in na stotine ljudi je izgubilo vse imetje. Stotine oseb in tisoče glav živine je utonilo. Celo vasi so pod vodo. — Sedem sto smrtnih v sneženem viharju na Štajerskem.

Dunaj, 3. jul. — Strašna nesreča je te dni zadela južno Poljsko, posebno Galicijo. Vsed silnega deževja, ki je trajalo več tednov, je narastla Visla in s svojimi pritoki vred prestopila bregove ter se razlila čez vasi in polja. Krakov je v nevarnosti. Pet vasi v okolici Grohobczya je pod vodo. Pri Brjewskim so tri vasi poplavljenе in voda je dosegla tudi predmestja v Krakovu. Železniška proga je uničena v mnogih krajih in voda je odnesla tri mostove pri Skalahu. Narastli gorski potoki so odnesli parne žage na severni strani Karpatov. Visla je eno miljo široka, na nekaterih mestih pa tudi deset milj. Okolica Przemysla je poplavljen.

Podrobnosti katastrofe so še neznane. Po prvih poročilih je več sto oseb in na tisoče glav živine utonilo in okrog 200,000 oseb je izgubilo vse imetje. Letina na poljih je vsa uničena. Prizadeti so tudi oljni vrelci v Boryslavu. Poljska vlada je poslala 100,000 zlotih za prvo pomoč.

Dunaj, 3. jul. — Okrog sto hribolazcev je bilo zadnji ponedeljek zasačenih v velikem sneženem viharju, ki je divjal na vrhovih štajersko-sačburskih Alp. Rešilne partije so drugi dan našle sedem mož zmrtvih.

Čičerin pravi, da Anglija jadra v vojno

Sovjetski komisar za zunanje zadeve je odgovoril Chamberlainu, da ni res, da je Rusija odgovorna za izgrede na Kitajskem.

Moskva, 5. jul. — Komisar Čičerin je danes poslal vladi Velike Britanije ostro protestno noto radi aretiranja in nameravnega prosekutiranja ruskega državljanja Deaserja v Sangaju. Noto se glasi, da je Deaser zastopnik sovjetskega državnega oljnega trusta in v nobeni zvezi s kakšno propagando.

Moskva, 3. jul. — Sovjetski komisar za zunanje stvari je včeraj formalno odgovoril angleškemu zunanjemu ministru Chamberlainu, ki je pred nekaj dnevi dejal v parlamentu, da je sovjetska vlada nahujskala kitajske delavce in dižake k stavkam in izgredom. Čičerin je izjavil, da sovjetska Rusija alcer simpatizira s Kitajci in želi, da se Kitajska otrese izkoriščanja po inozemskih imperijalistih, ni pa niti najmanj odgovorna za kitajske stavke in demonstracije proti tujezcem.

Čičerin je dalje rekel, da Velika Britanija izvrši neprijateljski čin, ako prekine diplomatske stike s Unijo sovjetskih republik kakor je te dni zahteval lord Birkenhead, minister za Indijo.

"Politika angleške konservativne vlade postavlja svetovni mir v nevarnost in Anglija jadra v vojno z Rusijo," je dejal Čičerin.

London, 3. jul. — Poročilo iz Moskve o Čičerinovi izjavi je bilo danes objavljeno v londonskih listih pod kričnimi naslovi.

Glede zahtev lorda Birkenheada je znano toliko, da je minister za Indijo predlagal pred nekaj dnevi na kabineti seji, naj Velika Britanija takoj pretrga diplomatske stike s Rusijo in pošlje domov vse osebe sovjetskega poslanstva v Londonu radi boljševidke proti angleški propagandi na Kitajskem, v Indiji, Perziji in drugod. Zunanji minister Chamberlain je proti temu koraku, razen če to store vse države, ki so priznale sovjetsko vlado.

Chamberlain je včeraj v zbornici ponovno dejal, da nemiri na Kitajskem izvirajo iz komunistične propagande.

NEBROJNE SMRTNE NEZGODE ČEZ PRAZNIKE.

Sedemindvajset mrtvih v Chicagu in okolici; 9 ubitih v Bostonu, kjer se je podrla plesna dvorana. "Slavni četrti" je zahteval precej žrtv.

Chicago, Ill. — Praznik neodvisnosti v soboto in nedelja — "slavnega četrtega" smo letos praznovali dva dni — sta zahtevala 27 človeških življenj v Chicagu in okolici, okrog 40 do 50 je pa ranjenih.

Pet oseb — največ otroci — je bilo ubitih z različni eksplozivami pri običajnem streljanju in spuščanju raket; osem oseb je našlo smrt pod kolesi avtomobilov, devet je utonilo v jezeru in bližnjih rekah. Dve osebi je usmrtil vlak, ki je demoliral avto na križišču.

Houston, Mas. — Dne 4. julija zgodaj zjutraj se je podrla stena v tukajšnjem Pickwick klubu in padla na več ko sto plesalcev in plesalk. Posledice so bile strašne. Preko 50 oseb je našlo smrt pod razvalinami. Ves dan v soboto in nedeljo so razkopavali ruševine in vlačili trupa na dan. Do polnoči v nedeljo so izvlekli 39 mrtličev izpod razvalin.

Nova belgijska vlada dobila zaupnico.

Bruselj, 3. jul. — Nova vlada, kateri načeljuje Pouillet, je včeraj dobila zaupnico zbornice. Zbornica je s 123 proti 73 sprejela program vlade. Nova vlada je koalicijska socialistov in klerikalcev. Stirje socialisti so v kabinetu.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Cena oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.
Naročnina: Zedinjena država (leven Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 na pol leta in \$1.25 za tri mesece; Chicago in Cincin \$6.50 na leto, \$3.25 na pol leta, \$1.65 za tri mesece, in za izpolnjenost \$2.00.
Naslov na vas, kar ima biti s krasno
"PROSVETA"
3657-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.
"THE ENLIGHTENMENT"
Organ of the Slovene National Benefit Society.
Owned by the Slovene National Benefit Society.
Advertising rates on agreement.
Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5.00 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.
"MEMBER OF THE FEDERATED PRESS"
UNION LABEL APPLIED FOR
Datum v klepanju n. pr. (št. 20-22) poleg valjega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem dnem potekla naročnina. Posvetite jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

ALI JE MOGOČE IZHAJATI S \$13 NA TEDEN?

Poročali smo že, da imajo v Bostonu komisijo, ki določa minimalno mezdo. Ta komisija je določila, da modistke prejema po trinajst dolarjev mezde na teden, ko dosežejo starost devetnajst let. Preden dobe to mezdo, se morajo učiti in sicer štiri sezone. Takrat prejema se nižjo mezdo. Ta učna doba znaša štiri sezone po šestnajst tednov.

Delo torej ni stalno, temveč je sezonsko. Modistke delajo v letu 32 tednov. Modistka zasluži torej na leto \$416. To je osem dolarjev na teden.

Ali se sploh lahko odraščena delavka preživi s tako mezdo? Ako računamo štiri dolarje za stanovanje, obleke, perilo in vožnjo na teden, kar je zelo malo, ostanejo še štiri dolarji za hrano. To pomeni, da ostane delavki komaj 57 centov na dan za hrano. Ostalo ji ni ničesar za razvedrilo, zabavo in potuk. Plačati ne more centa za podporno društvo in če jo zadene bolezen, se nahaja takoj v največji revščini.

Zelo priporočljivo bi bilo, da bi žene in hčere gospodov, ki so v tej komisiji, in žene in hčere tovarnarjev pozkusile saj par mesecev prehranjevati se s tako mezdo.

Ako delavka nima staršev, bratov ali sester v boljšem položaju, da jo podpirajo, se ne more preživljati pošteno, ne da bi stradala in si tako počasi in sigurno nakopavala bolezen.

Podporniki kapitalizma se izgovarjajo, da ne morejo plačati višje mezde, ker jo industrija ne prenese. Gospodje, ki pravijo, da natančno vedo, kako bo po smrti, tolažijo delavke, da kolikor več trpe na tem svetu, toliko večje veselje bodo uživale na onem svetu, s katerega se ni do danes še nihče vrnil in povedal, kako je tam.

Gospodje, ki lastujejo tovarne, bogate. Njih premoženja se množe. Njih žene in hčere odhajajo poleti v letna letovišča ob jezerih ali v senčnatih gozdih, pozimi pa v tople Florido in Kalifornijo. To pokazuje, da bi industrija prav lahko plačevala take mezde, da bi modistkam ne bilo treba stradati. Ako imajo tovarnarji denar, da ga lahko razstipujejo po letoviščin in za drage obleke svojih hčera in žen, tedaj lahko tudi povišajo mezde.

Gospodje, ki so tako v skrbah za delavke, kaj bo z njimi po smrti, bi se lahko pobrigali tudi za tovarnarje, njih žene in hčere. Ali mogoče njim žele, da bodo trpeli po smrti v večnosti? Dobro bi bilo, da bi jim razložili, da je bolje, da plačajo delavke malo bolje, akoravno bodo zaradi povišanja mezde trpeli na tem svetu, ker bodo po smrti uživali večno rajsko veselje.

Ampak zdi se, da ti gospodje ne marajo kaj takega priporočati tovarnarjem. S takimi priporočili bi se jim hitro zametili. Tovarnarji bi jih ne podpirali tako bogato, da lahko tudi sami žive v brezdelju in da jim ni trpeti na tem svetu. Podjetniki bi jih odslavili, da naj take nauke pridržijo zase in jih praktično izvršujejo, ker jim niso nevoščljivi rajskega veselja po smrti.

Ali veliko delavk še verjame tem gospodom? Veliko več jih je kot delavcev, in to dejstvo pripomore precej, da ženske ne prejema enake mezde z moškimi, akoravno opravljajo enako delo.

Tudi za delavke velja nauk, da se morajo organizirati v delavskih strokovnih organizacijah. Dokler bodo poslušale pesem, ki jim jo pojejo gospodje o rajskem veselju po smrti in da res dožive po smrti, za kar so ogoljufane v življenju, jim bodo plačevali še take mezde, ki so premajhne za prehranitev najbolj izvrženega človeka v stradanju.

Pomagajo si lahko le če se združijo in združene zahtevajo odpravo takih krivic, ki kriče do neba.

Komisija za določanje minimalne mezde ne bo storila ničesar zanje, tovarnarji tudi ne, najmanj pa gospodje, ki govorančijo, da bodo tisti višvali večno rajsko veselje, ki najbolj trpe na tem svetu.

Pomagati si morajo same. To pa lahko izvrše, če se organizirajo.

GLAS IZ MIŠKIN

Detroit, Mich. — Od zadnjega dopisa v tem listu me je več rojakov vprašalo s pismom za boljše informacije. Opisal jim bom tu.

Za navadne delavce, ki prihajajo v Detroit, je bolj slabo, ako ne morejo dela dobiti pri Fordu, ker ako ne morejo pri njem dobiti, morajo drugod iskati za majhno plačo, to je za 45 centov na uro in naprej, razumsko dobi delo od kosa.

Ker sedaj pri Fordu ne jemljejo delavcev, bi svetoval, da rojak ne pridejo sem, dokler ne bodo slišali, da jih pri Fordu spet več najemajo.

Za izučene delavce je pa dobro; so dobro plačani in lahko dobiijo delo. Posebno za stavbinške delavce je lahko delo dobiti. Reči pa moram tudi, da so stavbinški delavci tu zelo slabo organizirani in jih je komaj ena četrtina v uniji. Ali plača so primerno dobre, kadar je delo kot sedaj.

Prosil bi rojake, da mi več ne pišejo, ker zdaj ni več tako lahko delo dobiti, kot je bilo pred par meseci. Če ima pa kdo pogum in je brez dela, tak nima ničesar izgubiti.

S pozdravom. — A. Jančič.

Milwaukee, Wis. — Po dolgem odmoru sem se zopet odločil napisati dopis iz naše velike slovenske naselbine, da ne bodo čitatelji Prosvete mislili, da smo oddelali v sveto mesto Rim. Kolikor je meni znano, ni iz naše naselbine nikdo odšel poljubiti copato svetega očeta.

Naša naselbina je znatno narasla odkar trajajo alabe razmere na premogarskem polju. V mesto prihajajo naši rojaki iz več krajev, največ jih je došlo iz nekdanje napredne, cvetoče naselbine Clintona, Ind. Zupustili so lastne domove, ker so bili primorani odpotovati s trebuhom za kruhom ter iskati zavetja tam, ker jim bo sreča mila.

Kakor po drugih krajih tudi pri nas vladajo kritične delavke razmere že od onega zlatega časa, ko je bila na bojnih poljih rojena uboga demokracija. Delamo tako, kakor zahteva trda kapitalistična roka.

Sedaj si naši rodelščniki zopet delijo svoj blagoslov, katerega so si priborili z izmaganjem delavčevu krivjo. Nekateri delavci smo pa dobili poštenice za toliko časa, da nam z rok žulji sgrineše in dobimo svežih mehi, da bomo potem hitreje napočili blago, ki nam jih bodo zopet nastavili za prihodnje mesece do bošča.

Uljudo nam je natančno kako takole: "V sedanji vročini je res težko delati. Zdi se, da sta potrebni nekoliko odmor in se odpočijte. Vred tega upam, da ste veseli in zadovoljni in da boste ali slišali. Šelam vam srečo."

Tu in tam se res dobe še tripi, ki verujejo v take lepe besede ter jih z ljubeznijo sprejemajo in obhajajo: To so pa res katoliški ljudje, ki tako lepo skrbijo za svoje delavce. Ampak nekateri smo drugačnega mnenja, ker se zavedamo, da naši izkoriščevalci znajo zanke nastavljati nevedni delavski masi. Vred tega je naša prva delavska dolžnost, da se organiziramo v eno skupino ter skupno nastopimo v boju za naše pravice, za katere smo tako nesramno oropani.

Sodrug delavci, pustimo verako prepiranje v miru, dajmo vsem svobodo ter jih skušajmo pridobiti z mirnim potom v tabor delavskega razreda.

Imejmo v spominu zadnje svetovno klanje. Še rane se niso zacelle in že se delajo velike priprave za prihodnjo klanje, ki pa ne bo več klanje, ampak umor in pogin civilizacije, ako se bomo pustili še dalje izkoriščati. Ni čudno, zato združimo se in začnimo skupni boj proti sovragu, ki nas hoče ugonobiti. Tudi naši pradedje so se borili za svoje in naše pravice, in naša dolžnost je, da boj nadaljujemo do končne zmage.

Maraliko si bo mislil in rekel: Ja kolikokrat sem že to slišal, pa ni vse skupaj nič. Drugače biti ne more. Osvobodjenje delavske mase mora biti delo delavcev samih. Zatorej, sotrpini, vas vabim, pridružite se nam v mednarodne vrste delavskega razreda. Res dostikrat naredi človek napako, ali jo je treba tudi priznati in popraviti, če je mogoče. Brez napak ni človeka, in tudi ni zmogljiva, da bi vsem ljudem ustregel.

Slovenska kolonija v Milwaukeeju je v zimski in spomladanski sezoni imela mnogo zabav in koncertov.

Nekatere prireditve so bile jako dobro obiskane, nekatere pa bolj slabo.

Tu so rojaki, ki se zanimajo za narodni napredek zlasti na društvenem polju, so pa tudi taki, ki vedno doma sadijo in čakajo svetega duha; da jih odnese iz velike zemeljske kroglice v večno letovišče. Mislim, da se bo to zgodilo leto, kar je sveto leto.

H koncu dopis naj še omenim v javnosti, da slov, sam, mlad, podp. društvo "Vijolica" priredi izlet in piknik v nedeljo dne 12. julija v DeWerth Grove parku. Na raznih prireditvah tega društva je še včasih med gosti vladalo veselo razpoloženje, tako upam, da bomo tudi to pot ustregli po vaši želji. Ker so priredbe velike udeležbe in ker društvo stoji na izobrazilni podlagi, je odbor odredil in priredil dobrega govornika. V svojem govoru bo očitno delovanje razredno zavestnega delavstva.

Vred tega vabim vse, ki šelite z nami vred imeti par veselih ur v preprosti zeleni naravi. Rojake, katere se ni ničesar manj: Poljite se po Bond du Lac oati nekako sedem milj iz mesta ter parite na desno stran. Zraven ceste pred parkom je napis De Werth's Grove.

Odbor je odredil, da bo čakal na letniški tovarni avto, in sicer ob 1. in 4. pop. na Mineral St. in 1st Ave. ter nekoliko pozneje pa na 30. in Center St. pri Zimmermannu. — L. Ambrožič, predsednik dr. Vijolice.

Chisholm, Minn. — Krasni poletni čas je prišel, s njim tudi čas razvedrila pod milim nebom. Ne bom opisoval krasote tega kraja; takaj so gorke dnevi, le redka prikazen. Ampak vsak človek ima svojo lepoto, tako tudi tu v Minnesoti okrog bistrih čistih jezer, kjer si ljudje preganjajo dolge ure s prirejanjem raznih zabav.

Društvo "Jugoslovanski Sokol" se je tudi nadejalo izrabiti enega teh dni, da napravi izlet v prosto naravo, namreč dne 12. julija, ko se bomo začeli zbirati pri ljudski knjižnici (Public Library). Odtam bo vsilil bus vsako uro gori na prostor, to je obče znano jezero Hubson, 6 milj od naselbine proti severozapadu. Kateri imate avto, samo sledite poti, ki pelje na Balkan, 2 milje od Chisholma na desno, kd se copita poti, ena na Balkan. Vzemite na levo in se boste zgrčili. Sicer bo tam kašipot, ki vam bo kazal, da boste sigurno prišli prav. Piknik bo začel ob 10. uri dopoldne. Prigrizka za lačne in za žejne ne bo manjkalo. Popoldne ob pol 3 bomo nastopili naši zaslubni slovenski fantje, televadci "Sokola" s krasnimi vajami prvič v prosti naravi. Tam bodo pokazali, kako dobro vpliva svež zrak vsem, ki se vdeležijo tega krasnega piknika in sploh takega še ni bilo na Chisholmu, ker to je prvi sokolski piknik, ki ga priredjamo.

Slovenci in Slovenke ter sploh Jugoslovani, ne zamudite krasnega dneva. Nastopile bodo tudi naša dekleta z očarljivimi vajami pod vodstvom hr. V. Samostaja, kakor tudi moški doreast v spremstvu hr. J. Koznika. Obonem bo tudi mladež, to je moški naraščaj, a krasno vajo.

Torej starši pozor! Takaj vam je prilika videti vaše sinove, kaj se vse učijo. Enako vaše hčere niso na krivem potu, ko so v društvu "Sokol".

Imamo se zahvaliti vsem evletskim rojakom za obilen poseet, ki smo ga imeli gori 14. junija. Hvala! Dalje se zahvaljujem hr. Martinu Groheku za vse, kar je imel truda ob našem nastopu v mesecu maju, kakor tudi za prodano. Zahvaliti se moram rojaku John Tazulu iz Ely, Minn. Škoda, da ga ne poznam osebno, ker to je, lahko rečem, Slovenec z dušo in telom in sin prave slovenske korenine. Srečno bi se rad sestal z njim. Hvala za dopis v našem cenjenem listu Prosveti.

Se enkrat zaključim vsem rojakom krasnega Mesasa Ranga: Na plan dne 12. julija, val na prvi sokolski piknik! Vsi dobrodošli! Na zdar! Zvečer bo ples. Res pozabite, da zraven je jezero; kogar je volja, se bo lahko tudi kupal, vsekemu pristojno v teh vročih dneh. Na svidenje na določenem mestu! — F. Tekantiz ml.

JAVNA GOVORNICA

Glasovi Glasov B. N. P. J. in Glasov "Prosveta".

Brocklyn, N. Y. — Nisem član S. N. P. J., barem pa val list Prosveto vsaki dan. V zadnjem času se vedno pogosteje pojavlja ime g. Trunka. Kdo je ta človek, me ravno ne zanima, še manj pa njegovi prastari nazori. Večkrat pa se sliši tu in tam, da si je privoščil g. Trunk za enkrat med svojimi neumnostmi tudi kranjskih Janezov, in sicer iz dogodkov na Korodkem. Samo nekaj bi vprašal gospoda Trunka. Zakaj pa tako goreča in bojovita duša kot on, ni vzela orožja v roke in nesla svojo kožo strojit med svinčinke? Za zelnim zagrinjalom se je kaj lahko bojevali z otroci, ženami in stari, mladina je bila pa tak odgnana od spovednice po njih lastni krivdi.

Seveda se g. Trunk in njemu enakim kolke po tistih dneh, ko se neomejno vladali nad ljudstvom in mu diktirali mišli. Toda žal, g. Trunk, doba klasja je minula in kmalu jo bo poznala samo le zgodovina.

Tudi kranjski Janez najrajši vidi, da se duhovni drža tega, za kar so na mestu, če jih je sploh treba.

Poglejmo nazaj, da prav sodimo kranjske Janeze. Kaj pa je bilo med vojno, ko so Janez Franceljna služili, tistega peklenskega zavitega v ovčiji plašč. Takrat so Janezi poslušali nasvete in povelja, in za to poslušnost je vsak drugi pustil svojo bojovnost s telesom vred na tleh smrti, ali pa prinesel preluknjano kožo domov in tam počasi shiral. In to, kajne da, vse za domovino. Kakšno? Zvonovi in orglje cerkva, ki so bile last ljudstva, so pretvarjali v topove, da so potem marcirali ubogo paro na bojiščih — za domovino. O jej, jej, jej! Kje neki? To je laž, kajne da, g. Trunk?

Denar nedoraslih otrok, ki so jim pomrli starši, so dajali proti njih volji kot vojno pomočilo. Šlo je vse za nabavo smrtonosnih priprav, za obrambo domovine. Katere? Oj, ta boljše! bo izkličnil g. Trunk, če bo slučajno bral.

Ljudstvo je verovalo, takorekoč je bilo prisiljeno verovati, saj je šlo vse za domovino. Tako je govorila prižnica, isto spovednica, javni šuntaraki ahodi. In pri vsem tem je lepega dne domovino h... vzeli. Ko so mrtvaški plakati naznanili nekoga jutra, da je stara ohromela maceha Avstrija izdihnila svojo smrdljivo dušo, smo se nahajali že v novi, res svoji domovini. Ko se je g. Trunk slučajno tisti čas nahajal na Korodkem in opazoval kranjske Janeze, zakaj pa ni poučil tistih korodskih bratov v sludaju, ko so slovenske fante gnali kot vjetnike in pretepali Nemci, so pa bratje v slovenščini vpili, da naj jih pobesijo "pse kranjske". Ptenearno, kaj g. Trunk? Bi mogoče neprostovoljno krasili kako drevo! Zgago delati med ljudmi je bolj priročno in manj nevarno.

Saj bi vam nič ne škodilo, če ste tako vnet bojovnik, ako bi vas malo kri obrizgala, potem bi bolje znali ceniti junaštvo. Sicer pa kar se junaštva tiče in kranjskih Janezov, četudi so se borili v zaslepljenosti za ranjko Avstrijo, vi niste vredni, da bi stali v senci pod drevesom s kranjskim Janezom. Tako, g. Trunk, upam, da se kaj več poveste. Bomo videli, če ste fant od fara. — Nekranjski Janez.

IZ PRIMORJA

Zaključek poletnega zasedanja gorilke perote. Dne 8. junija se je vršila poslednja porotna obravnava v letošnjem poletnem zasedanju gorilke perote. Pred ljudskimi sodniki sta se morala zagovarjati Filip Buligoj in Josip Murovec iz Lokavca pri Kanalu radi zločina uboja. Po trodnevni razpravi sta bila obtočena oproščena, ker so porotniki zanimali njuno krivdo.

V Arizoni je tako vroče, da se v pruljajski vale piščeta iz jajec. Yuma, Ariz. — Zadnje dni je bilo tukaj vsak dan 100 stopinj vročine. Neki trgovec poroča, da so tri jaja, katere je pustil na polici pred tremi tedni, počila in iz njih so se izvalila tri piščeta — brez kokiže in brez lakobatorja.

ZARKOMET

Pesniki s Trunkom.

G. Trunk piše, da nihče ne pride z vero navkriž, ako sledi zatrdilo znanstvenikov, da se je zemlja razvila v teku milijonov let. Njegovo in katoliško stališče je, sklicujoč se na dr. Lampa, da "vsemogočnemu Bogu je včasno: ustvariti svet naenkrat ali v milijonih letih".

Jaz vas ne bom brcal radi teh besed. Imate pravico do svojega stališča, ki je navidez liberalno in vse kar drugega kot fundamentalistično. Rad bi pa imel pojasnilo, in če mi hočete odkrito, srčno pojasniti, boate v zagati.

Kako naj pojmujem "z vero navkriž"? Kaj pa je vera? Mar tisto, kar od časa do časa zapisejo teologi, ali tisto, kar je zapisano v bibliji? Ako priznavate razvoj zemlje — in rekli ste, da je to vaše stališče — tedaj na vsek način pridete "navkriž z biblijo". Vsi vaši "varnostni izhodi", da se besede sv. pisma lahko poljubno razlagajo, ne zaležejo nič. Meni lahko dopovedujete, da je šest dni ustvarjanja v Genesisu šest geoloških dob, da je prvi dan arhajaka doba, ki šteje milijarde let, drugi dan paleozoična doba s sto milijon leti, tretji dan mezozoična doba s 40 milijon leti itd., — toda vsak kmetavzar (to je vas izraz, g. Trunk), ki pravi mački mačka in lopati lopata, ve, da dan je dan, ki ima 24 ur.

Jasno je, da tu ni srednje poti, ni "fence" v sredi, ni kompromisa. Storitvi morate le eno od dveh: zavreči biblijo kot laž in osvojit znanstvene resnice o razvoju svetov, ali pa radikalno izpomeniti tekat v bibliji, da bo harmoniziral z znanstvenimi fakti. Zadržje pa pomeni revolucijo v cerkvi in krah dogem, kajti s tem boste priznali, da Bog, ki živi v bibliji, ni vavečen in vsemogočen, temveč dela le to, kar mu ljudje predpišejo. Na vsak način ste v navkrižju, ne radi tega, ker hoče tako kak svobodomelec, marveč radi nepobitnega dejstva, ker biblija laže in veda odkriva resnico.

Strah se niso zapati.

Cenjeni Zarkometi! Čete sv. Jožefa s pesnikom in c. kr. generalom vred so se umaknile v zakope. Jezi jih, ker so jih naši strelci obutno zadeli, dočim so oni samo slepo streljali. Kljub temu moramo mi stati na straži. Nekateri ljubijo tak odmor in se tolažijo z njim, a vem zakaj. To-rej straža, bodi pripravljena! — Spokornica, Collinwood, O.

Duhovi stražijo le ob drvanjatih.

Iz Londona je prišla krasna vest, da je te dni neka spiritalistinja govorila z duhom Charlesa Darwina in duh je preklical vse svoje spise o evoluciji kot zmoto. Can you beat that? Darwin je mrtev že 43 let — in njegov duh se je oglašil šele zdaj, ko je tenesistični proces dvignil prah po vsem svetu. Zdej je treba, da se oglašijo še Kopernikov duh in pove, da je bila njegova teorija o solnčnem sistemu zmota!

Na pragu pasjih dni.

Hitrih korakov zdaj bližajo pasji in vroči se dnevi. Čez naše dogodke lajajo, po pasje renčijo odmevi.

Pasji nam dnevi nč ne store, še hujše smo vihrje prestali. Mrcina pasja mimo nas gre, kot skala bomo mi stali. Peter Slabe, West Allis, Wis.

Dogodek št. 115.

Nekje v Pennsylvaniji sem svojočasno organiziral socialistični klub. Kot tajnik kluba sem pobiral redne in druge prispevke. Na seji, ki je bila dva meseca po ustanovitvi, je bilo kakor nalašč dosti prispevkov v razne fonde: na člane in konvencije znamko, klubovo blagajno, House of Deba in za tiskovni fond Proletarca. Ko sem vabil na zaključni račun, je bilo nekaj časa vse tiho. Nato pa vstane neki sodrug in pravi hudomušno: "No, zdaj pa verjamem, da je socializem za odpravo denarja. Saj bi nam bil na tej seji skoraj ves denar pobral!" — Johanin sin, Mullan, Idaho.

K. T. B.

Adrijana in "Prosveta"

DELAVNE NOVICE

(Fed. Press.)

Stavka po odgrtanih delavnicah.

New York. — Organizacija krojačev je sklicala stavko po neunijskih delavnicah New Yorka z nemalim uspehom. Kakim sedemsto delavcem so kompanije prepovedale organizacijo. U. nija pa jih je poklicala telefonično in pustili so delo. Družba zicer sedaj dopisujejo svojim krojačem, da bi zopet šli na delo pod izboljšanimi pogoji, ampak stavarji se ne vrnejo, dokler jim ne bo priznana unija. Prizadele je več dotedaj neunijskih delavnic, ki pa bodo morale sprejeti unijo in njene delovne pogoje.

Sodna prepoved proti krojačem.

Philadelphia. — Sodna prepoved je izdana podjetjem, Rosenberg in Seiner in Oritzky proti organiziranim stavkajočim krojačem, da ne smejo nastopati kot piketi proti stavkajočim. Organizirani krojači nameravajo pridobiti v unijo delavce obah teh dveh podjetij.

Krojači sklicajo organizirano stavko.

New York. — Krojaška unija je poklicala na stavko kakih 1000 dotedaj neorganiziranih krojačev, ki delajo po malih delavnicah. Pri tem ni posebne težave, kajti z uvedenjem unije so tudi malim podjetnikom zagotovane nekoliko bolj varne razmere.

20.000 železniških stavarjev v Indiji.

Lahore, Indija. — Skozi mesto je korakalo v procesiji do 20.000 železniških stavarjev, ki so se zbrali iz vseh bližnjih krajev od Northwest-Indijske železniške družbe. Nosili so prapore, ki je bil pomočen v krvi stavarjev. Glavni tajnik unije Khan je v britvinim rezilom zarezal rano v prst in s tekočo krvjo napisal na prapor svoje ime. Tako so od kraja sledili stavarji, da je bila zastava popolnoma rdeča. Stavarji hočejo s tem pokazati, da so voljni dati tudi svojo kri, da dosežejo svoje zahteve.

V vsej Indiji je kakih 700.000 železniških delavcev.

Pozvani so bili, da s prispevki pomagajo stavarjajočim, ki so gladni in brez domov.

Nonavaden roman

habeburške princeze

Hči kronprinca Rudolfa je stopila v socialistično stranko in se poročila s socialistom.

Dunaj, 3. jul. — Ves Dunaj danes govori o poroki kneginje Elizabete Windisch-Graetz in socialističnega poslanca Ceznika. Elizabeta je edina hči pokojnega avstrijskega prestolonaslednika Rudolfa, čigar tragična smrt v Meierlingu leta 1889. je še danes predmet raznih spekulacij. Ko je bila še mlada deklica, je bila Elizabeta ljubljanka svojega starega očeta, cesarja Franc Jožefa. Prvi spor s starim očetom je prišel, ko ji je Franc Jožef hotel diktirati, koga naj poroči. Ona je sprejela ponudbo kneza Windisch-Graetza, cesar je pa bil jezen, češ, da je knez premizek aristokrat za princezo. Toda ona je bila svojeglava in vzela je kneza. Zakon pa ni bil srečen in končno je sledila ločitev. Tekom pravde za ločitev je bila Elizabeta obtožena, da ima "premekho srce" in ne zna vzgajati otrok. Tožba za ločitev se je vrnila po vojni, ko je Avstrija bila že republika. Sodišče je odločilo, da otroci živijo s očetom.

Ko je pa Windisch-Graetz prišel v grad Schoenau po otroke, se je mati postavila v bran in izjavila, da ne da otrok, sodišče gor ali dol. Prišla je policija, da odpelje otroke s sifo, tedaj so se pa delavci iz bližnje tovarne pogegnili za mater in pognali policiste v beg. Stvar je šla ponovno pred sodišče, ki je zdaj odločilo, da otroci lahko ostanejo pri materi, morajo pa imeti javnega varuha, katerega naj izbere mati. Kneginja, hvala našim delavcem, ki so ji izvajali pravico do otrok, je izvolila socialističnega poslanca za varuha in obenem je stopila v socialistično stranko. Poslanec Ceznik se je izkazal dobrega varuha. Najstarejši hči kneginje je preskrbel službo stenografke in drugacije je skrbno pridno za svoje varovanje. Za-

posled se je med njim in kneginjo razvil intimno prijateljstvo, ki je končalo s poroko. Ceznik se je ločil od svoje žene, predno se je mogel poročiti z vnukinjo Franca Jožefa.

Amundsen dobi spomenik.

Kopenhagen. — Norveške organizacije delajo načrt za postavitve spomenika v pristani na Spicbergh, kjer se je Amundsenova polarna ekspedicija dvignila v zrak na poletu proti severnemu tečaju.

Rekordna produkcija sladkorja na Kubi.

Havana, Kuba. — Pridelek sladkorja na Kubi je letos nadkrilil vse prejšnje rekorde. Pridelali so 5.100.000 ton. Poljedelski oddelek vlade domneva, da so plantažniki prejeli 12.379.000 dolarjev.

\$10.000.000 za brezdomniške otroke.

Moskva. — Po uradnem dekretu je bil ustanovljen Leninov fond, iz katerega bodo dobili podporo otroci brez doma. \$10.000.000 je dala vlada in ravnotliko pričakujejo, da bo nabranež v prispevkih. Sklad bo stalen in samo obresti bodo šle v pomoč otrokom.

Neokondenci razvoja

Dolgo, zelo dolgo je potreboval človek, predno se je zavedel, da je zemlja je majhno zrnce v neizmernem svetovju. Od tega dedekonežnega spoznanja pa je človeški duh brzo napredoval. Izmeril je dalje, ki ločijo našo mater zemljo od lune, od sonca, od planetov. Danes vemo prelično natančno, da znaša največja razdalja v našem solničnem sistemu 6000 milijonov km. Pred dobrim desetletjem se je to število zdelo neakcondno veliko, danes pa, ko smo preživeli milijonske in trilijske finančne krahe, je človek izgubil spoštovanje pred velikimi številkami.

Naš solčni sistem, kakor je tudi neizmeren, je vrt na redko posejan s svetovnimi telesi. Le osem velikih planetov se suče s svojimi lunami okrog sonca; manjših pa okoli tisoč, ki vsi skupaj še daleč nimajo tolike mase kot naša zemlja. Ali vse razdalje v našem solničnem sistemu se zde ničevne, če jih primerjamo z razdaljami od nam najbližjih zvezd stalnic. Zvezde stalnice so tako daleč od nas, da jim astronomi dolgo časa niso mogli niti približno določiti razdalje. Kljub rapidnemu razvoju optičnih instrumentov v poslednjih desetletjih poznamo danes jedva tisoč zvezd stalnic, ki so jim astronomi izmerili razdaljo od nas. Prejšnje metode so se izkazale kot pomankljive; treba je bilo najti novih. Tako sta uspela učenjaka Adams in Kohlschuetter, da sta s pomočjo relativne jakosti spektralnih črt izmerila zvezdam absolutno svetlobno jakost, ki ji služi kot enota svetlobna jakost sonca. Ker je relativna svetlobna jakost kakor zvezde tem manjša, čim bolj je zvezda od nas oddaljena (svetlobna jakost se manjša s kvadratom razdalje), je mogoče Adams-Kohlschuetterjevo metodo kontrolirati na zvezdah, ki jim poznamo razdaljo od zemlje. Nova metoda je preizkušnja prestala in tako je danes astronomija v stanju, da izračuna razdalje vseh zvezd, kar jih pozna astronomski katalog.

Tako smo dobili v poslednjem desetletju jasno sliko celotnega vesolja in pred nami so se odprli neizmerni, doslej docela nam nepoznani predeli zvezdnatega neba. Naše sonce spada v lokalno grupo zvezd, kojih najsvetlejša štejejo v razred helij-zvezd (imenovanih po heliju, ki v njihovem spektru najbolj prevladuje). V ta razred spada mnogo zelo svetlih zvezd v ozvezdju Orion in Plejad. To zanimivo grupo je posebno natančno izmeril Charlier. Njena oblika nalikuje debeli leči — enako je ponazoril slavni astronom Herschel tudi Rimsko cesto, vsled česar je bil Charlier mnenja, da tvori helij-zvezde ogrado Rimske ceste. Njen največji premer znaša 10.000, njen najmanjši pa 6000 svetlobnih let. (Svetloba prehiti v eni sekundi 3000 kilometrov, v enem letu torej neizmerno razdaljo 10 milijonov kilometrov). Naše sonce se po najnovejši hipotezi ne nahaja v sredini te brezkončne grupe, dočim so po prejšnjem mišljenju, da leži približno v sredi.

Vesti iz Jugoslavije

Katastrofalna poplava v Poljanški dolini in v Zireh. — Ziri, 19. jun. — Po hudem dežju se je sinoči okoli 7. ure sveder v kotu Sv. Trije kralji-Rovte utrgal oblak. Kmalu so drveli v dolino divji hudourniki in potoka Račeva in Poljančica sta se na mahi spremenila v divji reki, ki sta drveli, pustošujoč njive in travnike, razdirajoč ceste in ruvajoč drevesje proti Zirem. Proti 8. uri je bruhnila voda v vas in je bliskoma naraščala. Kmalu so bile vse hiše obkrojane od divje aumečih voda, ki so nosile seboj drevesje, valile kamenje, podirale plote ter širile strah in grozo. Voda je stala proti 9. uri ponekod do 1½ metra visoko na cesti, vdrila je v kleti in hiše ter v divjem navalu drvela dalje proti Poljanški dolini. Ob ¼11. zvečer je nenkrat ugasnila elektrika in tema je le še povečala splošno grozo. Prahnanje elektrike je napolnilo širokopravno prebivalstvo s strahom, da je povodenj porušila električno centralo. Kmalu se je pokazalo, da je bil strah upravičen. Jez nove lepe hidrocentrale nad Fužinarji je do polovice razrušen, dovodne cevi so pretrgane, centrala je ostala brez vodne sile. Deroči valovi Poljančice so opustošili vso Poljanško dolino, nasuli njive in travnike s kamenjem, penkam in blatom in odnesli tja do Škofje Loke vse mostove razven enega v Poljanah in betonskega pri Zireh. Škoda je ogromna. Pomoč nujna!

Strelna ubila mladenko. Dne 14. junija je v okolici Drenovega grčja divjala huda nevihta. Že opoldne so se na severovzhodu zbirali temni oblaki. Ljudstvo je v strahu pričakovalo, kaj bo. Okolo pol dveh popoldne se je vtila močna ploha z bliskanjem in grmenjem; vsula se je tudi toča, ki je napravila mnogo škod. Med groznim neurjem je udarila strelna v hišo posestnika in kovača Popita na Lesnem brdu ter ubila njegovo 23-letno hčerko Peko, ki se je tačas nahajala v kuhinji ter do nezvesti omamila tudi njenega v veži se nahajajočega očeta. Ljudstvo je naravnost obupano, ker mu je toča uničila skoraj ves letošnji pridelek.

Umrli v Ljubljani. Antonija Mrak, hči umirovlj. fin. rač. nadsvetnika, 49 let. — Marija Parkelj, ozir. Partelj, bivša šivilja, 65 let. — Ivana Kreže, posestnica, 36 let. — Jakob Kramberger, rojenček, 2 leti.

Ljubljankanke in dedno pravo. Ljubljanske žene in dekleta so imele 17. junija protestni shod proti nameravani razširitvi aršakega dednega prava po vsej državi. V veliki dvorani "Uniona" se je zbralo do 2000 žen in deklet. Vodila so shod združena ženska društva, univ. profesor dr. Stanko Lapažne pa je referiral o aršakem in o sedaj na slovenskem in dalmatinskem ozemlju veljavnem starem avstrijskem dednem pravu. Sprejeta so bile resolucije, ki protestirajo proti razširitvi aršakega zakona in da naj — če že ni boljega — nasloni na Slovenskem veljavni zakon srbskega, ki ženam sploh ne dovoli, da bi podedovale po možu; pred ženo ali vdovo ima v Srbiji prednost mož ali v 8. rodu, žena, hčerka, sestra itd. pa imajo edino pravo do oskrbe. — Da so se žene zganile in posegle tudi v politiko, je zelo dobro znamenje. Kajti spoznale bodo menda vsi, da odločujoča politika tudi v ženskih vprašanjih, o ženskih pravicah in dolžnostih.

Novi reakcionarni zakon o tisku je zakonodajni pododbor narodne skupščine sprejel, pred plenem narodne skupščine pa bo prišel baje šele oktobra t. l. Ker je, kakor smo že pisali, še veliko slabši kakor dotedajni avstrijski, naj bi bil ta "kriš sploh ni moč nati". Če bomo hoteli tudi potem, ko bo veljal že novi zakon, zapisati kako svobodnejšo besedo, bomo mogli le, če bomo imeli lastno tiskarno, ali pa bomo morali pisati tako, kakor nekdaj na Ruskem pod carjem, ali sedaj na Italijanskem pod Mussolinijem. V nekaterih primerih bo kaznovan namreč tudi lastnik tiskarne z denarno globo, list bo zaplenjen, urednik pojde pa v zapor, kadar vladajočim ne bo po volji, da bi ljudstvo zvedelo resnico. Take zakonite določbe naj namreč zatrejo vse opozicijski tisk, predvsem pa pravi proletarski tisk. Pa le nič straha,

bomo zmagali, le delati je treba, da postanejo mase zavednejše!

Jugoslavija in Italija podpisata 30 paktov.

Rim, 3. jul. — Mussolini je oficijelno naznanil, da so pogajanja z Jugoslavijo glede reških problemov končana in obe vladi podpisata 30 separatnih pogodb.

Ameriška zgodovina v Juliju

II.

3. julija 1898. — Bitka pri Santiagu. — Zla uprava Španske na otoku Kubi in pomanjkanje vsake dobre volje z njene strani, da bi zboljšala tamošnji položaj, je privedlo do vojne med Španjo in Združenimi državami. Vojna je bila napovedana dne 18. avgusta 1898. Takoj je ameriška vlada mobilizirala svojo vojno mornarico in največje brodyje, ki so ga Združene države kdaj poprej imele, se je zbralo pri Key West v Floridi. Španska je tedaj posedovala nekoliko izmed najnovejših in najboljših vojnih ladij na svetu. Španska vlada je poslala na Cape Verde otoke brodyje, obstoječe iz 4 oklopnih križark in treh rušilcev, katere ladje so bile vse najmodernejšega tipa in mogočno oborožene. Časopisje je toliko govorilo o mogočnosti tega španskega brodyja, da je občinstvo nervozno pričakovalo, kak bo izid spopada. Med tem so bili Amerikanci izvedli popolno blokado otoka Kube, da se prepreči zveza med špansko vojsko na otoku in vlado na Španskem. Dne 30. aprila je špansko brodyje odplulo iz otoka Cape Verde proti zapadu. Tri tedne so Združene države napeto čakale na dan, ko se sovražniški brodyje prikaže. Santiagu, drugo največje mesto Kube, je bilo zasedeno od španske vojske 12.000 mož. Amerikanci niso mislili, da bo španski admiral Cervera dopustil, da se njegovo brodyje zapre v pristanišče Santiaga. Na veliko začudenje Amerikancev pa se je ravno to zgodilo; špansko brodyje se je zaislralo v luki Santiaga dne 19. maja. Takoj je bilo vse ameriško brodyje odposlano, da obhuga to luko. Dvanajstero ladij pod poveljstvom admirala Sampsona se je postavilo v vrsto v obliki obkroga in polnoma zapiralo vhod v santiaško luko. Mesec dni, dan in noč, so ladje bile na straži, pričakujoč trenutka, ko španske ladje izstopijo iz luke, da se podajo. Medtem je bila ameriška kopna vojska 16.000 mož pod generalom Shafterjem prepeljana iz Floride na otok Kuba, da pomaga pri osvojitvi mesta Santiaga in španskega brodyja. Vojska generala Shafterja je napadla in osvojila zunanjanje španske trdnjave. Po nekoličem obupnem bojevanju se je Shafter bal, da bi njegova vojska mogla biti vničena, ako admiral Sampson ne vstopi v luko, da napade špansko brodyje. Španci, ki so mislili, da se 50.000 Amerikancev nahaja okoli Santiaga, in so se bali, da bo mesto zasedeno, so istočasno sklenili uiti iz luke. Zjutraj v nedeljo dne 3. julija 1898 je Cervera odplul iz luke. Njegov namen je bil, da bi takoj planil na ameriško ladjo Brooklyn, ki je bila najhitrejša izmed ladij v blokadi, jo potopil in na to pobegnil proti zapadu. Špansko brodyje je plulo naprej ob polni pari. Brooklyn je stala mirno, dočim so se druge ameriške ladje približale vse okoli španskega brodyja in začela streljati z izbornim uspehom. Tekom pol ure sta dve glavni španski ladji goreli in hiteli proti obali. Uro kasneje je bila tretja ladja razbita. Ali najhitrejša španska ladja Cristobal Colon je bila še nedotaknjena. Bila je šest milj daleč od svojih preganjancev in dirjala je naprej. Tedaj je sledila ena izmed najbolj dramatičnih tekem v zgodovini ameriške vojne mornarice. Dve ameriški ladji sta pod ogromnim pritiskom pare pluli za špansko ladjo. V teku poldruge ure sta jo dosegli tako blizu, da sta mogli streljati. Ladja Colon je bila premagana. Njen poveljnik je v obupu zakrenil ladjo proti obali in jo zaglavljal proti skalovju. Tako se je končala ena izmed najinteresnejših morskikh bitk. Bitka je trajala vse skupaj tri ure petdeset minut. Vničenje španskega brodyja pri Santiagu je bil smrten udarec za špansko navlado v Ameriki.

Severna Amerika

Podgora Jedeta

Izbirni št. 17. Junij 1907.

GLAVNI STAN: 2007-20 30. LAWDALE AVE., CHICAGO, ILLINOIS.

Izvrševalni odbor:

UPRAVNI ODESEK:

Prodavnik Vincent Calmar; podprodavniki Andrew Vidrich, R. F. D. 7, Box 163, Johnstown, Pa.; gl. tajnik Matthew Turk; tajnik bolniškega oddelka Blas Novak; gl. blagajnik John Yegrich; urednik glasila Jaka Zavertnik, upravitelj glasila Filipa Godina.

POROČNI ODESEK:

Martin Zelenhar, prodavnik, Box 276, Reberton, Ohio; Frances A. Tautner, 2227 S. Ridgeway Ave., Chicago, Ill.; John Krizanović, 13111 Ridgeway Ave., West Park, Ohio; Mary Udovich, 2623 S. Ridgeway Ave., Chicago, Ill.; John Turfeli, Box 22, Strahane, Pa.

BOLNIŠKI ODESEK:

Blas Novak, prodavnik, 2007-20 S. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

VZHOĐNO OKROŽJE: Jacob Ambrošić, Box 284, Moss Run, Pa. Joseph Zorko, RFD. 2, Box 114, West Newton, Pa. Antoin Sular, Box 164, Green Kane, Pa. Frank Klun, Box 299, Chisholm, Minn. za sov. zap. John Golob, Box 144, Rock Springs, Wyo.

Nadzorni odbor:

Paul Berger, prodavnik, 2007-20 S. Lawdale Ave., Chicago, Ill.; Richard J. Zavertnik, R. No. 1, Hinsdale, Ill.; Frank Zajc, 3623 W. 26th St., Chicago, Ill.

Zdravitveni odbor:

Prodavniki: Frank Aleš, 2124 So. Crawford Ave., Chicago, Ill.; John Owen, 3623 W. 26th St., Chicago, Ill.; John Olip, 2428 So. Clifton Park Ave., Chicago, Ill.

VSEOVNI ZDRAVNIK: Dr. F. J. Kern, 6233 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

POZORI: — Korrespondenci v glavnem odboru, ki delajo v glavnem uradu, so volji takole:

VSA PISMA, ki se nanašajo na posle gl. prodavnika se naslovijo: Prodavnikište S. N. F. J., 2007-20 S. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

VSE RAZDELE BOLNIŠKE PODPORNE SE NASLOVI: Bolniška tajništvo S. N. F. J., 2007-20 S. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

DENARNE POSILJATVE IN STVARI, ki se tičejo gl. izvrševalnega odbora in jednote volje se naslovijo: Tajništvo S. N. F. J., 2007-20 S. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

VSE RAZDELE V EVERI S BLAGAJNIŠKIMI POSLI se pošiljajo na naslov: Blagajništvo S. N. F. J., 2007-20 S. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

Vse pošiljke glede poslovanja v gl. izvrševalnem odboru so naj pošljejo Paul Bergerju, prodavniku nadzornega odbora, čigar naslov je zgoraj.

Vsi prihodi na gl. porotal odesk so naj pošiljajo na naslov: Martin Zelenhar, Box 276, Reberton, Ohio.

Vsi dopisi in drugi spisi, razen plačil, oglaševanja in sploh vse kar je v zvezi s glasilom jednote, naj se pošilja na naslov: "PROSVETA", 2007-20 S. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

4. julija 1776. — Izjava neodvisnosti.

4. julija 1804. — Rojstni dan Nathaniela Hawthornea. — Hawthorne, ki ga ves svet priznava za največjega ameriškega romanopisca, se je rodil dne 4. julija 1804 v Salemu, Mass. Njegovo literarno delo obstoja iz novel, kratkih povesti, otroških pripovedi, živopisov in potopisov. Njegove štiri velike povesti "The Scarlet Letter", "The House of the Seven Gables", "The Blithedale Romance" in "The Marble Faun", tvorijo podlago Hawthorneove literarne slave. Njegova resnična slika leži v tem, da je znal opisati življenje na tak način, da smo si vedno avesti vladajočega vpliva moralnih motivov in moralnega zakona.

4. julija 1826. — Rojstni dan Stephena Fosterja. — Ta ameriški skladatelj in pisatelj pesmi, se je rodil v Lawrencevillu blizu Pittsburga. Mnoge izmed njegovih najbolj popularnih pesmi so bile vglasbene, predno mu je bilo 20 let. Izdal je 125 pesmi, za katere je on spisal besede in glasbo. Skoraj četrtina njih je v stilu otočnih melodij Crncev. Mnoge njegovih pesmi se še danes pojejo povsod in spidajo k zakladu ameriških ljudskih pesmi. Zlasti znane so pesmi: "Old Kentucky Home", "Old Black Joe", "Mama's in the Cold, Cold Ground".

5. julija 1810. — Rojstni dan Barnuma. — Phineas Taylor Barnum, fenomenalni ameriški podjetnik razstav in cirkusov, ki je postal slaven po vsem svetu, se je rodil v Bethelu, Conn. Bil je sin krmarja in je že v svoji rani mladosti kazal izredno nagnjenost za uganjanje šal na račun očetovih odjemalcev, kakor izborne trgovsko nadarjenost. Nekaj časa se je z uspehom pečal s poslom loterije in kasneje je izdal časopis. L. 1834 je prišel v New York v jako revnih razmerah. Skušal je mnogo načinov zaslužka, ali brez posebne uspeha, dokler ni izvedel o Joice Heth, črni suženjki, ki je baje bila dojlka George Washingtona. Šel je obiskat njene gosposdarje in jo odkupil za \$1000, ki si jih je izposodil od raznih prijateljev. Vsi vestranske reklame je vzbudil znatno zanimanje občinstva za to črno in vsi so šli ogledat si to kuriozitet. Vstopnine so Barnumu nesle po \$1500 na teden. To je bil Barnumov prvi poskus kot javni razkazovalec in, ko je videl, kako ta posel dobro nesel, je nabral malo družbo in prepotoval vso državo, prejemajoč velike vsote, kjerkoli se je ustavil. L. 1839 pa je zopet ostal brez centa in se povrnil v New York. L. 1841 je bilo podjetje, ki je bilo znano pod imenom Scudder's American

Museum, na prodaj in Barnum je začel požiranje za nakup. Ne da bi imel dolarja v žepu, izposodil si je ugodno kupno pogodbo in prevzel podjetje. Od tedaj je začela njegova sreča; koncem istega leta je poravnal vse svoje obveze. L. 1848 je svoji razstavi dodal dve drugi obsejni shirki velike vrednosti in neštevilno posameznih kuriozitet. Njegov "show" je kmalu postal najbolj popularna zabavišča v Združenih državah. L. 1842 je slihal o Charles S. Strattonu iz Bridgeporta, tedaj pet let staremu, ki je bil manjši kot dva čevlja in je tehtal 16 funtov. Fantek je s pomočjo Barnuma postal znan vsemu svetu pod imenom "General Tom Thumb". Razstavljen je bil v Združenih državah z velikanskim denarnim uspehom do l. 1844, ko je ga Barnum vzel a seboj na Angleško. Tu so sprejeli Barnuma še z večjim izrazom popularnosti kot v Ameriki. Tom Thumb je bil predstavljen kraljevskim družinam na Angleškem, Francoskem in Belgiskem.

Ali Barnum ni bil zadovoljen le s tem, da bi bil samo razkazovalec; hotelo se mu je tudi po slavi glasbenega impretarja. Nagovoril je tedanjo slavno pevko, miss Jenny Lind, "švedskega slavčka", naj pride na turnejo v Ameriko in pogodil se je s njo za 150 večerov; objubil ji je \$1000 za vsak večer in poravnaje vseh stroškov nje in njene družbe. Jenny Lind je prišla v New York dne 1. septembra 1850. Burno zanimanje za njo nima para v vsej zgodovini ameriške umetnosti. Svoj prvi koncert je dala v Castle Gardenu (sedanjem akvariju v New Yorku) in od tedaj do junija 1851 je v svojem triumfalnem pohodu po Ameriki nastopila v 93 koncertih. Surovi dohodki turneje so znašali \$700.000. L. 1855 se je Barnum umaknil iz poslov v krasno vilo blizu Bridgeporta, kjer je spisal svoj živopis. Leta 1871 je ustanovil "največje gledališče na svetu", kombinacijo potujočega cirkusa in menakerije. Ta največji cirkus na svetu še danes obstoji pod vodstvom naslednikov. Barnum je umrl 7. aprila 1891.

DA SKUHAŠ DOBRO PIVO, PISI PO NAŠE PRODUKTE.

Imamo v naši slad. hmelj, slahor in vse druge potrebščine. Poslalite in se prepričate, da je doma pri nas, kuhni vedno le najboljši in najcenejši.

Greenrijan, sladstrijan in v prodajalno kolonizacijo dano primerno poslati po volji naročnika. Pismo po informacijo na:

FRANK OGLAR,

6401 Superior Avenue, Cleveland, O.

Dr. N. Korun:

Vaška idila

KONEC

Tako je torej bilo v dolgih zimskih večerih. Čez dan pa je Julika predla pri oknu, France pa vozil mimo Ovinška gramoz na cesto. In ker se je France vsled ozri proti Ovinškovi hiši, Julika pa ravno takrat pogledala skozi okno na cesto, sta se njuna pogleda križala sredi razdalja, kjer sta se strnila v nerazdružno celoto. Če je pa nedostajalo v kuhinji vode, je šla Julika s keblco k vodnjaku, nakar je začutil France suhota v grlu, da je tudi on prišel k vodnjaku. Potem pa, ko sta se v naglici kaj pomenila, je Julika dala keblco na glavo, in roke uprte v bok, je nesla vodo v kuhinjo, ne da bi le kapljice polila po sebi. France pa je skočil na voz, ter na legnarjih moško stoji, je pokal pik-pok, ne da bi se oimahnil na desno ali levo. Pa ponosna sta bila: France nase in na Juliko, ki je znala tako lepo vodo nositi; Ju-

lika pa nase in na Franceta, ki je razumel tako junaško pokati z bičem.

Toda ta Julikin in Francetov medsebojni ponos je pri leških fantih in dekletih povzročal hudo zavist in pridružno jezo. Kaj vse bi ne dala tista krivogleda Celarjeva Tekla, ko bi se Juliki kdaj nagnila keblca na glavi, da bi se ji voda razlila po krilu! In kaj vse bi ne dal tisti kozoasti Lešnikov Tone, ko bi se France kdaj z voza oimahnil, da bi telebnil na cesto! Krivogleda Celarjeva Tekla bi dala svojo najlepšo svileno ruto z rdečimi čopki, kozoasti Lešnikov Tone pa svoj najlepši zajčji klobuk z dolgim krivcem za okrajkom.

Toda česar se v resnici nista nadejala ne Tone, ne Tekla, se je končno res pripetilo.

Bilo je na dan Francetovega godu, to je tretjega grudnja. Veljalo se je torej pomeniti še bolj kakor navadno. Zato pa se je France, ko je privozil na ovinek mimo Ovinškove hiše, posebno moško vzravnal, z levo nogo stoji na levem obodu legnarjev, z desno na desnem obodu. In ko

je zagledal cvetoče Julikino lice pri oknu, je brinov bičevnik močno zavil, da bi bil pikpokit tem močnejši. Toda nesreča ni spala. Ker sta namreč konja potegnila naknadno hitreje, je Francetu izpodrselo z oboda; obenem se je pa bičev nitkasti konec zapletel med prečke v sprednjem kolesu in je potegnil Franceta za sabo. In ker se ni mogel v pravem času uloviti za vozno ročico, je grdo telebnil na cesto; tako da pikpoka ni bilo, pač pa huda sramota.

Udaril se sicer ni nič, ko je telebnil na cesto; toda stokrat rajši bi se bil do smrti pobil, da bi ga le ne bila videla Julika. Pa videla ga je, ker se je ravno takrat ozrla skozi okno. In padec se ji je zdel tako neroden in smešen, da se je na glas nasmejala, in France je dobro slisal njen smeh, ko se je valjal po blatu.

Vendar tej nemali nezgodi je imela slediti še hujša nesreča. Namreč od časa, ko je France padel z voza, se je Julika kar vidno začela obračati od njega. In naj je France še tolikanj postopal za njo, njene prejšnje ljubez-

ni si ni mogel več pridobiti. In ne samo, da mu ni hotela več odpirati okna, še celo po drugih fantih se je ozirala, kadar je šla v nedeljo iz cerkve.

Oh, to je bilo Francetu hudo! Sram ga je bilo zaradi padca in ponesrečenega poka; in srce ga je peklo, da ga Julika zapušta. Kozoastemu Lešnikovemu Toneu pa se je želja izpolnila, ne da bi mu bilo treba dati zajčjega klobuka z dolgim krivcem za okrajkom.

Ni pa preteklo trideset dni od Francetove nesgode, ko se je tudi krivogleda Celarjevi Tekli urošnila želja, ne da bi ji bilo treba dati svilene rute z rdečimi čopki. Bilo je proti Božiču in mrzaz je pritiakal, da je z drevja ivje viselo, mlake pa so se z ledom prevlekale. Zopet je peljal France gramoz po ovinku mimo Ovinškove hiše; pa potrt in klavrn je bil, ker ga ni več marala Julika. Zato pa ni stal na vozu kakor navadno, ampak ponižno je sedel pa pokal ni nič in kisel se je držal. Slučajno pa je Julika ravno takrat zajemala vodo pri vodnjaku. In nalašč pa Francetu v zasmeh se je hotela pomeniti, češ: Ti si se s pokanjem grdo sramotil! Zdaj pa mene pogled, kako fletno nosim keblco na glavi! — Vendar ko je napravila osem korakov, johi naenkrat ji na ledenih tleh izpodrsne, da pade, voda pa pijusk! po njeni lopici in krilu, da je bila namah vsa mokra! France je videl, kako je po vse štirih kobilah in si otresala vodo z obleke, pa ni ji fekel pomagati! Kaj še! Ravno nasprotno! Siroko se je zakrohotal in dobro se mu je zdelo. In pri tej priči, ko je ugledal ta smešni prizor, mu je izginila iz srca vsa ljubezen do Julike.

In ker odtedaj ni nihče več lomil rožmarinovih vršičkov na oknu Julikine sobe, so kmalu zopet pognale sveže mladice. Brsteli so in zeleneli, toda tako nežni kakor poprej pa je niso več zrastle; seve, ker zgodnje brstiče je bil France polomil, ko je lazil skozi Julikine kamrice okno.

Rimsko pismo

Vatikan in bogastvo.

Rim, početkom junija. — Vatikan je bogat, da bi z njim kupil Jugoslavijo in še kaj. Čim večkrat pošlata skozi vatikanske galerije, postajata tam okrog njegovega zidovja in pregleduje njegovo imovino, tem bolj uvideva, da se vatikansko bogastvo vobče ne da oceniti. In če se pri pontifikalni maši prerije vsaj malo v ospredje, da pogleda papeža na Petrovem tronu, si misli samo eno: papež je glavni Vatikan in katoliške cerkve, zato njegove glave ne more kinčati nič primernejše pokrivalo kakor tiara — plata miniaturna vatikanske kupole, a tremi zlatimi kronami, s 540 biseri, 146 barvnimi kamni in 11 diamanti. Kristus pač ni sanjal, da bo njegova trnjeva krona doživela na glavah njegovih namestnikov tako veličastno metamorfozo.

Bogastvo, ki je najdeč nakopičeno, ne sicer v kupih in gomilah, marveč v spretne sortimentu vatikanskega labirinta, ni mrtev kapital, ni jalovo patriarhalno razkošje, ki dnevno donaa vatikanskim blaginjam ob vhodih lepe tisočake. Ti tisočaki pa vseeno še niso nikake obresti v primeri z neprecenljivo vrednostjo vatikanskih umetnin, raritet in starinskih znamenitosti. Kako boš, človek siromašni, cenil mojstrovine največjih podobnjakarjev, kako kolosalne skulpture najgenialnejših klavirarjev, kako edinstvene eksemplare v vatikanski biblioteki, kaki brezbrojna imperatorska, kraljevska, kneževska in ostala plutokratska poklonila v obliki velikanskih porfirnih vaz, zlato okovanih malahitov, z biseri posutih Petrovih ključev, dragocnih marmornih statuet ali velikih mozaiknih miz, ki služijo zgolj za mrtvo okrasje dvoran in koridorjev, dočim freske na obokih, serije zlato ukvirjenih slik ob stenah in vezene ogromnih preprog dihaajo močeno prosloto. Kaj vse ti je Vatikan znal nagrabiti zase, kaj vse mu danes ustvarja sloves enega največjih zaščitnikov zgodovine in umetnosti, če tudi so papeževi zidarji prvi pričeli rušiti najmočnejši starorimski spomenik, Kolosej, ker jim je nedostajalo kvadrov za gradbo Petrove bazilike...

Tako je torej z vatikanskim bogastvom, kolikor ti ga je na ogled, da te kmalu mine počutstvanje z revščino katoliškega cerkvenega poglavarstva in vatikanskega jetnika. Kje shranjujejo zlate drobnarije, v katero kamro zaklepajo kelihe, monštrance in druga darila, ki jih romarske procesije s škofi na čelu po vrsti prinašajo papežu v dar — ne vem, ker nisem dobil dostopa. Menda se Vatikan ipak sam zaveda, da so vsa ta "narodna" darila plen ljudske nezavednosti in prikupovanje posameznih višjih cerkvenih dostojanstvenikov. Kelihi, ki so ga Hrvaški poklonili v svetani avdiciji, je veljal 184 tisoč dinarjev. Baje je gospod papež naslednji dan pri pontifikalni maši pil iz njega reanjo kri. In "Osservatore Romano" je priobčil sliko. A Bog ve, kje je sedaj shranjen hrvaški kelihi — papež jih ima preveč, da bi v letu prišli vsi na vrsto. Jugoslovanski episkopat pa menda ostane še nadalje hudo srt zaradi kardinalskega klobuka.

Sveto leto pomeni za Vatikan vsakega četrta stoletja kapitalne žetev. Že od leta 1000 — tako čitam v necerkveni knjigi, ki jih je v rimskih knjigarah tudi precej na razpolago — je slavila cerkev konec vsakega stoletja, da bi namreč krščanstvo očisteno vatopilo v novo stoletje. Im, tiste čase se je v sto letih menjalo več papežev kakor dandanes. Leta 1299. je določil "Bonifacij VIII. z bulo "Antiquorum" sveto leto, v katerem naj se vsak kristjan očisti grehov in prerodi v krščanskem življenju. Obiljubil je vsakemu, kdor pride 15 dni pomoliti v rimske bazilike, popoln odpustek. Iz darov, poročila Villani, ki so jih prinesli romarji, je vzrastle cerkvi velik zaklad in Rimljani so tako dobro kupčevali z živčev, da so vsi obogateli. Sveto leto se je "priljubilo", zato ga je Klement VI. znižal na petdeset let (1349). To se je znamenito obneslo in zato se je papež Urban VI. požuril in razglasil, da je petdeset let preveč in da zadostuje 17 let (1367).

Toda je umrl še pred slavnostjo in Bonifacij IX. je obhajal sveto leto 1390. In 1400, torej jedva deset let nato, pa kar vnovič... Šele papež Pavel II. je leta 1470 odredil, da se sveto leto praznuje vsakih 25 let. Tako je še danes.

Kar v početku letošnjega svetega leta se je dalo additi, da se bo mnogo bolje obneslo kakor pred 25 leti. Leta 1900 je namreč bil precej slab pridelek. Kralj Umberto je bil v Monzi umorjen in vae simpatije ljudstva so bile naklonjene kralju, kar je baje vedno v obutno škodo Vatikanu. Romarjev je takrat prišlo

malo. Zato pa je letos vse drugače, vse organizirano po vatikanskih direktivah, pravoverni katoliški svet stremi v Rim, ki je prikoparil tisočake, zbral darila in prihaja se poklanjat. Vse pusti v Rimu, le s papeževim blagoslovom in z jubilejno svetinjo se v čredah vrača zopet domov. Zdajle, v vročih poletnih mesecih utegne prihajanje romarjev malo pojenjati, zato pa bo v jeseni in vse do Božiča, ko papež zopet zazida "sveta vrata", naval spet velikanski, da bo v tikanaki kvestor ob novem letu z zadovoljstvom pobrodil po milijonski žetvi v blaginjah. Ne nortujejo se zaman nekateri stirični listi, toliko blaženih je toš proglašanih za svetnike, mar bi še laški Liri priznali blaženi stan.

Vatikanaki jetnik ima torej lepe dohodke tudi brez apanaže. Italijanska vlada je po letu 1872 hotela dati papežu letno apanažo 3 in pol milijona zlatih lir — a Vatikan je to odklonil, češ da ponizana cerkev ne sme iz rok udarporjev ničesar sprejeti. Kjer lahko odklanjajo polčeti milijon zlata, tam je gotovo drugega denarja dovolj. Zdaj še razumem, zakaj Giuseppe Garibaldi tako prezirljivo gleda a svojega velika bronastega konja na Janikulu deli na Vatikan, a Vatikan se ne meni za njegov ošabni prezir, marveč posluje in gospodari, kakor včasih, tako danes. In "praznuje" letos sveto leto, srečno začeto, bogato zaključeno. — J. S.

Ameriške čete izprazniže Nikaragvo.

Managua, Nikaragva. — Četa ameriških pomorščakov, ki se nahajajo tu že 13 let, zapuste deželo 4. avgusta po odredbi Washingtona.

Zabasanost.

Velik del telesnih bolezni lahko zasledimo do zaprtja. To stanje ne zanemarjajte.

Severa's Balzol

je neprecenljiva pomoč v takem stanju žledodne in prebavne neurednosti in zaprtja. Sijajna tonika za oslabele ljudi.

Cena 50c in 65c.

Poštomato najprej pri Ukarju.

W. J. SEVERA CO. CLEVELAND, OHIO

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJEMA VSA V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA.

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih.

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S. N. P. J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI.

CENE ZMERNE, UNIŠKO DELO PRVE VRSTE.

VSA POJASNILA DAJE VODSTVO TISKARNE. Pišite po informacije na naslov: S. N. P. J. Printery, 2657-59 South Lawndale Avenue, Chicago, Ill.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA UST-MENA POJASNILA.

MEDVLADJE

SOCIALEN ROMAN.

Spisal Joža Pahor.

(Dalje.)

— Za eno osebo vendar! — poudarja Slak začuden. — Za bolnega človeka! Za reveža, ki si sam ne zna in ne more pomagati!

Uradnik pa je ostal mrzel in zrl nekam preko pisalne mize.

— Ni mogoče, — je odgovarjal s svojim rezkim glasom, — nimamo! Omejiti se je treba do skrajnosti!

Saj ne prosim zase, — je vzkipek Slak, za človeka s prestreljenimi pljuči prosim! Ali od takega zahtevate, naj se omeji do skrajnosti? — Imate zdravniško spričevalo? — Gruđen je vprašal ostro in kratko, s težavo se je krotil.

— Saj imate v imenikih, kako je z delavci!

Slaka je razpnilo in ko je Gruđen dvignil oči, je zagledal tak obraz, tako poln ognja, da je obstal. Molče je vzel listek in zapisal nekaj nanj.

— Tole, izjemoma! — je še dejal in nadaljeval svojo delo, ne da bi se še kaj menil za moža.

Ta človek ne ve, da je v Evropi vojna! Je kipek v Slaku, ko je odhajal s trdim korakom. Ali bo prišel še kdaj do spoznanja, ali bo razumel, kaj se je zgodilo in kaj se godi?

Ko bi ne imel sočutja z bolnim mladeničem, bi bil zalučal Gruđnu v obraz milostno nakazilo ter mu povedal, da je brezčutna, slepa žival. Tako pa je odšel z obtožbo v srcu in z grenko zavestjo, da se je varal, ko je menil, da vidi na dnu trpljenja školjko z biserom miru.

Povedal je delavcem, ves razburjen, kaj je doživel, a ti so se vedeli, kako je oblastni uradnik, in se niso nič čudili.

— Trd je ko kamen, — so dejali, — vra-ga bi prej izprosil! Tudi inženirju je bil Slak omenil, kako je naletel. Ta pa je le zganil s rameni:

— Drži se predpisov!

Ali Slak je zvedel, da daja Gruđen svojim najbližjim znanem in uslužbenecem, karkoli in kadarkoli želi. Zato ni miroval, dokler se ni več delavskih skupin dogovorilo, da pošljejo nekaj mož-k oblastniku.

Zahtevali so zvišanje plač in hrano, kakor gre po odredbah težkim delavcem.

Gruđen se ni zganil s svojega sedeža, le srepo je pogledal odposlanca, med katerimi je najprej opazil Slaka. Bledina mu je legla na lice, takoj je bil na jasnem, da je Slak, ki čuje druge.

— Saj si sami jemljete! — je očital s svojim rezkim glasom. — Saj je vagon povrtin izginil čez noč s postaje! Ali veste, na koga leti sum? Sicer bo preiskava dogonila! Čudno je, da prihajate ravno zdaj s svojimi pritožbami, ko sem nekaj oddelkov moral zamenjati!

Delavci zastopniki so ugovarjali, češ, da naj prvič vojaško stražo in železničarje, ker so delavci samo po dnevi na postaji. Gruđen pa je nadaljeval še z rezkejšim glasom, dasi z umetno mirnostjo, kako je država v najtežji preizkušnji in z njo slednji državljan, kako najbrže v kratkem pride izboljšanje radi novih vladnih naredb glede prehrane in se uveljavi načelo, da se vlada predvsem zavzema za najubošnejše sloje, zlasti delavstvo. V nekaterih tednih bo tudi še nekaj nove letine in kriza premagana. Naj ne bodo nestrpni; država je vir blagostanja, napredka, daje pravice, a tudi zahteva svoje dolžnosti! Zdaj je tak težak čas, ko je treba štrtovati premoženje in kri.

Obiljubil je, da se bo pri plačah morda kaj doseglo, in končno pokazal na one, ki so še v težjem položaju, ki stojte tam spredaj in nas branijo s svojimi prami, da smo varni tu v ozadju.

Tako so bili delavci odslovljeni z lepimi obljubami. Radi plač si je Gruđen nekaj zabeležil, ker je bil tudi sam načeloma za izboljšanje medu, da živeča ni mogoče dobiti dovolj. Sklenil je, da se bo odločno potegnil za stvar, obenem pa si je skušal ponoviti misli, ki jih je bil ravnokar razložil. Zdelo se mu je, da se je

spretno izražal in da lepe besede niso izgovorjene znan.

Posebej si je Gruđen zapisal, da je bil Slak z delavsko deputacijo in da je brkone vse le njegovo delo. Del časa je mislil, dokler ni posikal novega akta iz kupa spisov in se zatopil vanj.

6.

Filip Gruđen je bil mož, ki ve, kam hoče. Kot dljak je bil radikalec, toda vedno tako, da si je varoval hrbet; mož radikalnih besed, a daleč, če bi šlo za dejanje — skrajno previden in oprezen. Čisto naravno, da je izbral politično službo. Prišel je hitro na glas kot vesten, natančen in če treba tudi energičen uradnik, ki mu je daleč odprta pot. Prijatelji so se mu umikali, zato pa je tembolj skrbel za "dobre zveze". Vedel je, kaj pomeni gospodarska neodvisnost, zato je poiskal ženo, s katero je dobil pestovito in lep gozd.

Ob pričetku vojne je ostal na svojem mestu, žena pa se je z otrokoma preselila v Zagreb. Brž ko se je bojišče preneslo daleč v beneško ravnino, so mu poverili kot enemu najsposobnejših vodstvom oddelka za obnovo dežele. Nastale so ugodnejše razmere, dežela je vstajala, begunci so se vračali, ljudsko preseljevanje se je zopet pričelo.

Gruđen si je zaželel urejenega rodbinskega življenja, zlasti hčerko je hotel zopet imeti v bližini, zato je na korzu najel popravišeno hišo in uredil lepo stanovanje. V mestu sicer ni nedostajalo družbe in zabave, toda Gruđnu je bila vendar precej omejena. Med Nemci so padale pogosto brezobzirne opazke na račun raznih "narodnih" zahtev, z revolucionarnimi slovenskimi častniki pa spet ni mogel mnogo občevati, ker ni hotel nositi sumov. Nekako po pratih je hodil v teh težkih časih in prepričal se je čisto, da je tako najbolje.

Včasih ga je pač pograbilo nevolja in bi se rad izbiljuval, na štiri oči seveda, radi razmer pri obnovi, toda nikomur ni prav zaupal. Dela se je bil lotil namreč s pravim veseljem in trdnostjo, da je pokazal bolj ko kdaj prej, kaj zmora, pa je kmalu uvidel, da bodo uspehi le malenkostni. Kar se je včasih pri predstojnikih, pri namestništvu ali celo v ministerstvih z lahkoto doseglo, to je postalo sedaj nedosežno. Najnujnejše in najvažnejše stvari niso mogle z mesta, moč najvišjih, nekdaš neomejena, se je topila zdaj kot poslednji sneg na solnce.

Gruđen se je prepričal, da že nihče več ne gleda, kako gre delo in kako je z uradniki, ki jim je poverjeno. Videl je, da ima popolnoma proste roke in da bi se lahko okoristil v takih anarhičnih razmerah. Pa je načelno vztrajal na svojem mestu, točen, natančen, ves udan številnim predpisom, in si je laikal, da vztraja, da se bori v kritičnih časih, ko povsod prodira gnoloba, ko mu ni pričakovati ničesar, niti najmanjšega priznanja za vso to poštornost in vestnost. Kakor se mu je zdelo junaško, da se ni za las ne umakne, vendar ga ni zadovoljevalo; zato je poklical k sebi ženo in otroka, ki jih je sicer le poredkoma videl.

Toda tudi sedaj ni našel onega miru, ki si ga je želel, predvsem ne radi sinčka Iga. Vnemirila ga je ko prvi dan dečkova bledica, ki je vplala, da je Igo bolan. Zrastel je bil res zadnja leta, toda silno nežnih udov je ostal in neždravih lic, čeprav našli druge bolezni razen malokrvnosti, ali očeta, ki ni bil nikdar resno bolan, je za obraz mučil a trpkimi čustvi. V početku je upal, da bo dečka popravilo milo gorjaško podnebeje; a ko je videl, da je Igo prej slabši ko boljši in da toži o bolečinah v želodcu, je šel k zdravniku, ki je bil eden prvih v mestu. Izjemo-ma se je obrnil do tega, ker mnogim drugim ni več prav zaupal, dasi je bil trtevat težavni korak. Iskal je pomoči pri možu, o katerem je vedel, da je na nasprotnem bregu takorekoč, da je — kakor pravimo — povsem drugega svetovnega naziranja.

Ko se je pod večer vrnil nalašč nekoliko bolj zgodaj iz urada, je bilo prvo vprašanje ženi, kaj je dejal zdravnik. Vrgel je nekaj pisem in listin na mizo, a ves čas nestrpno zrl ženi v obraz.

— Resen je bil, — je odgovarjala stojič. — Vznemiril me je, čeprav je precej ravnodušno ugotovil atonijo črev. Natančno je preiskal Iga!

— Jeli dal zdravila?

(Dalje prihajajo.)